

GYŰJTŐ: SOMOGYI HÍVŐLAP	
GYŰJTÉS IDEJE: 2008.	
TÁRS: FEHÉRBEN ELGÁRÁTOTT HOLTAK	
CSÖKÖLNYI FEHÉR GYŰJTE	
	Ad, sárga kb
FOLDRAEZI MŰBŐR: CSÖKÖLNYI	
SZAKMŰBŐR: XV, A, 4	
	XIX, A, 4

--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

CSÖKÖLYI FEHÉR GYÁSZ „Nem megyek, nem megyek idegen országba, inkább meggyászolom háromféle gyászba: pénteken fehérbe, szombaton veresbe, vasárnap délután tiszta feketébe.”

FEHÉRBEN ELSIRATOTT HOLTAK

A gyász színe fokozatosan alakult át a fehértől a vörösön, kéken keresztül a feketéig. Somogy népművészetében különös helyet kapott a csökölyi fehér gyász.

F. Szarka Ágnes

Az elmúlás a népszokásokban megjelent mind a külsőségekben, mind a lelki indíttatású jelenségekben. A falu gyászának színe a szabánnyá vált feketével szemben, a régmúltban, a fehér volt. Talán azért, mert őseink ebben a színben jelenítették meg az öregistent, akinek fehér ruhás táltosok fehér lovat áldoztak, ahol a szertartáson részt vevők tiszteletből fehér gyolcsruhában jelentek meg. A hagyományaihoz ragaszkodó magyar megőrizte szokásaival együtt a fehér színt is. A kialakult színjelentés rendszerében a fehér foglalta el az első helyet. Így vált a különleges ünnepek színévé. Legtisztábban ez a szokás a világvizonylatban is egyedülálló csökölyi fehérgyász formájában maradt fenn.

A gyásznak európai szokássá vált fekete színe tért hódított a népművészetekben is, de nem vált egyeduralmukodóvá. A fekete szín mellett használatosak voltak a piros, a sárga és a kék színek, amelyek feloldották, élet-szerűbbé tették a gyász egyhangúságát. A somogyi nép dalai-ban is megőrizte a gyász sokszínűségét:

„Nem megyek, nem megyek idegen országba,

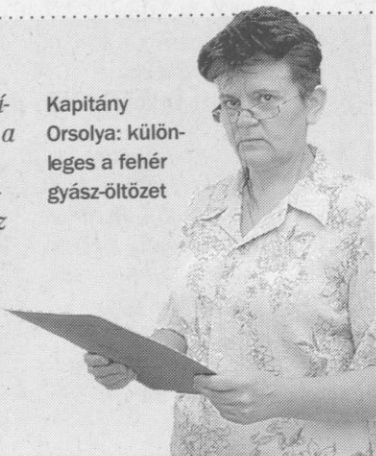
A fehér gyász a zselici reformátusok és a drávai horvátok körében is megérte a 20. századot

Rég múlt időket idéz a csökölyi fehér gyász

AZÉRT KÜLÖNLEGES a csökölyi fehér gyász öltözet, mert sokkal korábbi időszakba vezet minket vissza, mint amit a díszesebb viseletek képviselnek – mondta Kapitány Orsolya a megyei múzeum néprajzi osztályának vezetője. – A néprajztudomány a török idők elmúltával, az újrakezdés időszakától foglalkozik a paraszti kultúrával, magának a népi kul-

túrának és benne a népi díszítőművészetnek a kivirágása a 19. század derekára tehető, mely az ipari forradalom időszakára fokozatosan veszít az erejéből, majd a 20. században, a II. világháború után teljesen felszámolódnak fennmaradásának feltételei. A Rippl-Rónai Múzeumnak 19. század második felében készült gyász öltöze van.

Kapitány Orsolya: különleges a fehér gyász-öltözet

A Pápa színe

A KENDER-, lenvászón leplek természetes, sárgásfehér vagy éppen fehéritett színe is gyászsín volt, amelyet ilyen szerepében az is megerősített, hogy a kereszténységben a fehér (és az azt helyettesítő ezüst) a lélek ártatlanságának, tisztaságának jelzésére szolgált, és az egyházi hierarchia csúcsán álló pápa színe lett.

Inkább meggyászolom háromféle gyászba, Pénteken fehérbe, szombaton veresbe, Vasárnap délután tiszta feketébe.

Egykoron a fonás meg a szövés mindennapos tevékenység volt. Kender, len bőven termelt, abból készítették a lepedőt, a törölközőt, a díszkendőket s az abroszokat. A cifra, hímzett kisbunda, a fehér vászonból készült szoknya, a posztómellény a nők hajdani viselete volt, s régente piros, majd fekete csizmában jártak. A kontyon hordott tábla különösen díszes volt: apró gyöngyökkel ékesítették. Ugyanakkor a férfinép ünnepi alkalmakkor bő gatyát s csizmát viselt, fejére kalapot tett vagy báránybőr süveget. Különös volt a csökölyi fehér gyász, a ruhához tartozott a fehér pánt meg a főrevető.

A fehér gyász nem alakult ki. Ez egy folyamat, és nemcsak Magyarországon, hanem Európa más vidékein is jelen volt korábbi kultúrákban is. A fehérgyász Csökölyben nem volt egyedüli. A zselici reformátusok és a Dráva menti horvátok körében éppúgy megérte a 20. századot, mint a csökölyi reformátusoknál. Talán Csököly jobban magára vonta a kutatók figyelmét, bekerült a köztudatba, amiben szerepet játszott Korniss Péter: Elindultam világ útján című albuma is. A színek megjelenése a gyászöltözetben sokkal archaikusabb, mint hogy azt időhatárhoz köthessük. A kutatók sokszor tették fel a kérdést, hogy behatárolható-e a kialakulásának ideje. A jelenlegi álláspontok szerint nem. A kender, len feldolgozása az asszonyoknak a feladata volt. Nemcsak a ruhákat, lakástextileket, lepedőket szőtték meg, hanem a temetkezéshez, gyászhoz szükséges darabokat is. Más színű ruhában és más ideig gyásztak a halottakat. A gyerekeket egy hónapig pirosban gyásztak. Az idősebbet kéken, a legidősebbeket pedig teljes fehérben. A gyász ideje függött attól, hogy testvér, szülő, házastárs vagy távolabbi rokon halt meg. Ahogy tágul a kör, annál rövidebb a gyászidő...

SZERINTEM

ILLÉS MIHÁLYNÉ: A fehér gyászruhát 1975-től hordtam, azoktól az asszonyoktól kaptam, akik még az első világháború előtti években készítették. Az utolsó teljes ruha az én tulajdonom volt, és a Kegyeleti múzeumba került Budapestre. Még magam is készítettem lenből, kenderből ruhadarabokat. Nagy hagyománya volt a fehér ünneplőnek a 2. világháborúig.

CSAPÓ ANGÉLA: A fehér gyász az egyetemes, így a somogyi népi kultúra része. Különlegessége abból adódik, hogy bár ugyanazokat a technikákat, vásznakat használták, mint a magyar lakta területek bármelyikén, de lefordították a saját nyelvükre. Egyénivé, speciálissá, extrává tudták tenni. Olyan kincs, amit feltétlenül meg kell őriznünk.

CSÖRSZ KLÁRA: Az a kincs, amit meg akarunk tartani az utókorunk. A csökölyi fehérgyász feltétlenül ebbe a kategóriába, Somogyország kincsei közé tartozik. A harmincas évek közepéig, végéig tartották a szokást, ma már csak a néprajzosok számára létezik. A gyász eredeti színe a fehér volt, ami a visszatérésre, a megtisztulásra utal.